

POSUDEK BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

AUTOR POSUZOVANÉ PRÁCE: **Petr Nový**

NÁZEV PRÁCE: **Archeologie novověké těžby černého uhlí v oblasti Břaské pánve**

TYP PRÁCE: **bakalářská**

AUTOR POSUDKU: **PhDr. Petr Křišťuf, Ph.D.**

TYP POSUDKU: **oponent**

KRITÉRIA HODNOCENÍ

1. Bylo splněno zadání práce? **nevyhověl**
2. Využití dostupných informací k tématu: **nevyhověl**
3. Formální aspekty práce (rozsah, gramatika, úprava): **velmi dobře**
4. Strukturování práce: **nevyhověl**
5. Užívání odborné terminologie a stylistiky: **dobře**
6. Úroveň analýzy a syntézy dat, výběr a použití vhodných metod: **nevyhověl**
7. Byly vyčerpány hlavní problémy tématu? **nevyhověl**
8. Zaujal student vlastní stanovisko a jak je argumentačně podpořil?

Návrh výsledné klasifikace: nevyhověl

Stručné zdůvodnění celkového hodnocení: Práce Petra Nového se měla zaměřit na poznání problematiky těžby černého uhlí v oblasti Břaské uhelné pánve kombinací metod krajinné archeologie a historického studia. Cílem práce bylo studovat nejen relikty samotné těžby, ale i komunikační síť, sídelní strukturu apod. v širším "časoprostorovém kontextu", a to metodami nedestruktivní terénní archeologie, studiem starých kartografických pramenů a historických zpráv. Musím bohužel konstatovat, že téma práce nebylo v podstatě vůbec naplněno.

Problémy práce lze shrnout do několika okruhů:

1. Strukturování práce

Práce P. Nového má 38 stran textu. Prvních 31 stran se ovšem věnuje obecně historii hornictví u nás či v Evropě, metodám těžby uhlí či zařízením v dolech. Ovšem vše je velmi obecné a vůbec se nevztahuje k těžbě v Břaské pánvi. Navíc se údaje týkají těžby úplně jiných rozměrů. Tématu se tak Nový věnuje na posledních 7 stranách!

2. Využití literatury

Zásadním problémem práce je podle mého skutečnost, že autor nevyužil ani jeden zdroj týkající se těžby uhlí na Radnicku, resp. v Břaské pánvi. Přitom tomuto tématu byly věnovány obsáhlé studie již v 19. století (např. Feistmantel 1869), v době nedávné (např. Pašek – Dejmek 1983) nebo zcela recentní (Drnek 2012). Autor mohl jistě též využít kvalifikačních prací svých kolegů ze ZČU (Čiháková 2007; Lišková 2008). Důležitým zdrojem informací pro téma těžby na Břasku jsou též životopisy dvou nejvýznamějších těžařů v oblasti v 19. stol. Kašpara Šternberka (Majer 1997) a Johanna Davida Starcka (Jiskra 2009). Absenci těchto pramenů nahrazuje Nový citací serveru www.zdarbuh.cz, kde jsou ovšem uvedeny pouze kusé a nepřesné informace bez relevantních zdrojů. Rozsáhlé kapitoly 5, 6 a 7 jsou navíc přepsány vždy z jednoho zdroje, který vůbec nediskutuje situaci na Břasku.

V zadání práce je uvedeno 7 základních děl, která má autor při řešení práce využít. V seznamu literatury 4 z nich chybí (Gojda 2000; Jakubec - Jindra 2006; Kárníková 1960; Beneš - Brůna 1994).

3. Využití kartografických pramenů

Práce obsahuje kapitolu nazvanou Kartografický průzkum (s. 36). Rozsah této kapitoly není ani 1 strana! Jsou zde zmiňovány notoricky známé historické mapy a sice I., II. a III. vojenské mapování. Pomineme-li nevhodnost těchto mapových děl pro studium mikroregionu jakým je Břasko (snad s výjimkou III. vojenského mapování), je s podivem, jak málo informací Nový z těchto podkladů vytěžil. Na I. vojenském mapování například vůbec nepostřehl nápis Stein Kohlen mezi obcemi Vranovice a Vranov, který je dokladem těžby uhlí v polovině 18. století. K II. vojenskému mapování Nový píše: "Zde se objevuje již nápis Brzas (tedy Břasy), jde o několik domů. Kromě toho je zde také nápis St. Florentini (Florentina), St. Florian Schacht (šachta Flora) a další.". Nutno poznamenat, že mnoho dalších. Zpracování II. vojenského mapování myslím dobře demonstruje představu autora o "kartografickém průzkumu". Nepokládal za důležité nám sdělit, že mapa zachycuje Aloisien Schacht, St. Adalberti Schacht, St. Francisei Schacht, Haupt Schacht, Jacobi Schacht, St. Laurenzi Schacht, Drei König Schacht, Stollenschacht, St. Edigi Schacht a St. Friedrich Schacht. Kromě toho je na mapě zachycena poloha 7 vitriolek, které s tématem úzce souvisejí. K interpretaci dvou autorem zmíněných šachet musím poznamenat, že šachta Florián není totožná s šachtou Flora,

kterou autor zaměřil v terénu (viz níže), neboť ležela o kilometr severněji, což by autor jistě zjistil, kdyby porovnal svá měření z historickou mapou. Jáma Flora je naopak recentní pojmenování původního důlního díla St. Florentina.

Zpracování III. vojenského mapování je stejně povrchní. Na mapě jsou sice vidět odklize, jak autor píše, ale zároveň jsou tu zmíněny šachty Klement, Vrbno, Barbora, a zachyceny stavby mnoha dalších. Za podstatné považuji též zachycení průběhu obou úzkokolejek největších těžařů (viz níže) a polohy chemické továrny, dvou sklářských hutí, jedné vitriolky a uhelného závodu. Nic z toho autor nezmiňuje.

Další mapová díla využita nebyla. Přitom jsou dostupná. Zarážející je nevyužití stabilního katastru z roku 1838, nebo různých důlních map a plánů Břaské pánve. Jmenujme například mapu pánve z roku 1869, plán majetků firmy Starck z roku 1872 nebo mapu důlních měř Břaské uhelné pánve (opět z 60. a 70. let 19. stol.). Zcela pak chybí zpracování map 20. a 21. století. Dostupná je například podrobná mapa v měřítku 1: 5000 (SMO-5) z 50. let 20. století. Současný stav pánve, včetně většiny relikтів je dobře zachycen na DMR 4. generace, který vznikl na základě laserového skenování krajiny a je poskytován ČUZK. Stačilo by však využít i současnou ZM10.

Za významný metodologický problém považuji Nového práci s mapami. Takovýto výzkum nemůže v dnešní době končit pouhým prohlédnutím map a vyjmenováním části názvů na nich zachycených. Jelikož Nový využívá v práci GIS, představoval bych si georeferenci map, jejich převedení do vektorové podoby a následné porovnání navzájem i s historickými prameny. Autor by tak například zjistil, že na všech vojenských mapováních chybí nejvýznamnější šachty celého regionu (Liewald a Matylda) založené již v 1. pol. 19. stol., což svědčí o jejich nepřesnosti.

4. Terénní průzkum a jeho vyhodnocení

Autor prováděl terénní nedestruktivní průzkum (podle zadání práce). Terénní prospekce celé pánve mu trvala 2 dny (s. 34). I přesto, že Břaská uhelná pánev patří k menším, je zcela nemožné během 2 dnů provést kvalitní terénní prospekci oblasti o rozměrech 3,5x1,5 km se stovkami terénních relikтів. Nový se také omezil pouze na zaměření některých šachet (pouze těch označených na povrchu cedulí) a některých odklízů (výběr je asi zcela náhodný). Zcela opomenuty zůstaly další relikty jako například tělesa úzkokolejek, pozůstatky koryt a struh pro přívodu vody a k odvodňování důlních děl, nákladové rampy, pozůstatky těžních věží a dalších budov sloužících k důlnímu provozu, či budov dalších průmyslových podniků (vitriolek). Za zcela nevhodné pokládám autorovy mapové výstupy. Nechápu, proč takové

objekty jako jsou hranice odklízů, vymezuje sérií bodů, když se jedná o polygon. To je proti základním pravidlům vytváření vektorových map, které jsou pak značně nepřehledné.

5. Sídla, komunikace a další objekty

Práce se měla zabývat i dalšími objekty, než jen těžebními šachtami a odklízí a jejich časoprostorovým kontextem. To v práci zcela chybí. Přitom lze na základě historických map dobře sledovat vývoj obce Břasy, která byla ještě v roce 1838 tvořena pouze 5 objekty. Komunikační síť se poměrně výrazně měnila. Zcela chybí zmínka o Šternberské úzkokolejce a o později elektrifikované úzkokolejce firmy Starck (např. Kunt – Kalina 2004). Zmíněny nejsou ani pozemní a nadzemní lanovky sloužící k dopravě uhlí. Přitom některé jsou ještě patrné na mapách z 50. let 20. století. Jedinou zmínku o dopravě uhlí jsem našel na straně 33, a ta je navíc chybná, neboť uhlí se nakládalo na vlak nikoliv v 16 km vzdálených Radnicích, ale ve Stupně, které leží přímo na okraji uhelné pánve. Vůbec nejsou zmíněny objekty vitriolek, sklářských a želežárských hutí či provozy na výrobu caput mortuum a ultramarínu. Tyto též souvisejí s těžbou a odbytem uhlí.

6. Databáze

U takto koncipovaného tématu, bych pokládal za logické, aby objekty databáze byla jednotlivá důlní díla případně další objekty spojené s těžbou a deskriptory poté jejich vlastností (včetně souřadnic). Nepokládám za vhodné vytvořit pouze databázi naměřených bodů.

7. Chybná tvrzení a další chybějící informace

Kromě toho se v práci objevuje mnoho nepravdivých tvrzení a důležité informace chybějí. V Břasích se například nikdy netěžilo hnědé uhlí (s. 31). Na druhou stranu zde probíhala těžba vitriolových břidlic a to patrně dříve než uhlí a dále těžba méně kvalitních železných rud. Právě těžba břidlic přitom stojí na počátku historie těžby v této oblasti. Práce se však o ní vůbec nezmiňuje.

Podle Nového bylo uhlí z Břaské pánve dobýváno přes 400 let. To je velmi problematické tvrzení, které by měl autor opatřit citací.

Práce vůbec nediskutuje odbytiště kamenného uhlí z Břaska, přitom je to součástí zadání práce.

Poslední práce publikující soupis důlních děl pro oblast Břaské pánve obsahují několik desítek až stovek položek (Pašek - Dejmek 1983; Drnek 2012). Přestože jsou tyto soupisy značně nepřesné a obsahují duplicity, je počet důlních děl v oblasti jistě výrazně větší než autorem uváděných 6 šachet (s. 31). Vhodné by bylo krátce popsat alespoň nejvýznamnější šachty (např. Liewald - nejdéle těžící důl v pánvi).

Jelikož mělo být zpracováno téma i z historického hlediska chybí mi zmínky o těžářích v oblasti. Práce obsahuje jednovětou zmínku o J. D. Starckovi a K. Šternberkovi, ale zcela opomíjí např. J. A. Liewalda, společnost Horowitz-Salinger, hraběte Wrbnů a mnoho dalších. Téměř úplně chybí informace o metodě těžby uhlí na Břasku. Na straně 33 je sice zmínka o etážování s plnou zakládkou, ale chybí informace o tom, jak tento způsob těžby probíhal, a že je nazýván břaskou metodou. Nedozevíme se ani o rozdílu mezi tzv. starou a novou břaskou metodou apod. Se způsobem těžby totiž souvisejí i povrchové reliktů a jejich interpretace. Způsob těžby ovlivňoval i riziko požárů, které zde bylo velmi vysoké. Autor zmiňuje problém zaplavování důlních děl (s. 21), ale důlní požáry, které v Břaské pánvi hořely prakticky neustále, nediskutuje.

Celkově lze říci, že práce Petra Nového je nepovedeným pokusem o kompilaci na téma "Těžba uhlí", ale vůbec nediskutuje problematiku Břaské pánve. Autorovi se podle mého vůbec nepodařilo proniknout do problematiky těžby v této oblasti a dostupné zdroje využil buď velmi povrchně nebo vůbec. Práci s historickými mapami pokládám za vyloženě lajdáckou.

Práci rozhodně nedoporučuji k obhajobě a navrhuji její celkové přepracování, založené na důkladné rešerši spolehlivých mapových podkladů, studiu relevantní literatury a důkladnějším terénním průzkumu.

DOPLŇUJÍCÍ OTÁZKY K OBHAJOBĚ (nepovinné):

DATUM: 20. 5. 2013

PODPIS:

